

Handläggare: Lotta Gillhardt
Telefon: 08-508 14 019

Till
Enskede-Årsta- Vantörs stadsdelsnämnd

Samlad strategi för att begränsa smittspridning bland intravenösa missbrukare. Förslag på samarbete med en ansökan till Socialstyrelsen om inrättande av en försöksverksamhet med sprutbyte - svar på remiss från kommunstyrelsen

Förvaltningens förslag till beslut

Förvaltningens tjänsteutlåtande åberopas som svar på remissen.

Lena Holmdahl
T.f. stadsdelsdirektör

Vlasta Marcikic
Avdelningschef

Sammanfattning

Landstingsfullmäktige fattade beslut 2010-06-21 att uppdra åt hälso- och sjukvårdsnämnden att starta en försöksverksamhet med ett sprututbytesprogram på en plats under fyra år. Hälso- och sjukvårdsnämndens förvaltning inbjuder Stockholms stad att delta i projektet samt att bereda en ansökan till Socialstyrelsen. I remissunderlaget ställs ett antal frågeställningar som behöver belysas innan Stockholms stad kan ta ställning till att delta i ett sprututbytesprojekt.

Förvaltningen anser att remissunderlaget är otydligt och svårförståeligt. Merparten av frågeställningarna rör områden som landstinget ansvarar för och är därför svåra

att svara på innan ett konkret förslag på hur försöksverksamheten ska se ut föreligger. Förvaltningen anser inte att någon gemensam ansökan till Socialstyrelsen ska göras då sprutbyte är en ensidig fråga för landstinget utifrån det uppsatta målet, att begränsa smittspridning bland intravenösa missbrukare.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har begärt svar från samtliga stadsdelsnämnder, socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden samt från SLK på remissen ”Samlad strategi för att begränsa smittspridning bland intravenösa missbrukare. Förslag på samarbete med en ansökan till Socialstyrelsen om inrättande av en försöksverksamhet med sprututbyte”. Remissen ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast den 28 februari.

Landstingsfullmäktige fattade beslut 2010-06-21 att uppdra åt hälso- och sjukvårdsnämnden att starta en försöksverksamhet med ett sprututbytesprogram på en plats under fyra år. Hälso- och sjukvårdsnämnden uppdras vidare att utarbeta riktlinjer utifrån gällande lag och föreskrifter, genomföra en vetenskaplig utvärdering samt ansöka hos Socialstyrelsen om tillstånd att inrätta en försöksverksamhet.

I tjänsteutlåtande ”Samlad strategi för att begränsa smittspridning bland intravenösa missbrukare” daterat 2010-03-08 samt i slutrapporten ”Åtgärder för att begränsa smittspridning” daterad 2009-12-01 (Procyon-Capire) beskriver landstinget hur ett sprututbyte ska hanteras.

Slutrapporten redovisar fyra olika förslag på hur en försöksverksamhet ska kunna genomföras på ett bra sätt då det är angeläget att projektet går att överblicka och avgränsa. Av slutrapporten framgår att en försöksverksamhet som i första hand vänder sig till marginaliserade injektionsnarkomaner i Stockholms stad är att föredra. ”Enligt lag ska verksamheten främst rikta sig till personer boende i det landsting där sprutbytet bedrivs, i detta fall Stockholms län. Verksamheten föreslås dock vara öppen även för personer som tillfälligt vistas i Stockholm och vill byta till rena verktyg.

Avgränsningen av verksamheten i detta alternativ ligger bl. a i:

- Endast en lokal finns tillgänglig för sprutbyte
- Åldersgränsen på 20 år enligt lag
- Begränsat antal sprutor som får bytas varje gång
- Det finns möjligheter att begränsa öppettiderna
- Begränsad tid för försöksverksamheten

Detta alternativ gör utvärderingen mer relevant i förhållande till vad en permanent verksamhet skulle innebära, än om gruppen som har tillträde till sprutbytet ytterligare begränsas. Alternativet innebär att man undviker de etiska och pedagogiska problem som det innebär att inte tillhandahålla rena verktyg till injektionsnarkomaner som inte är smittade.” (citat slutrapport Åtgärder för att begränsa smittspridning)

Hälso- och sjukvårdsnämndens förvaltning inbjuder Stockholms stad att delta i projektet samt att bereda en ansökan till Socialstyrelsen.

Ärendet

I remissunderlaget ställs ett antal frågeställningar som behöver belysas innan Stockholms stad kan ta ställning till att delta i ett sprututbytesprojekt. Förvaltningen lämnar sina svar efter frågeställningarna.

Utifrån smittspridningssynpunkt

Hur skulle ni hantera kraven som ökar på

- Rådgivning och provtagning
- Regelbundna tester/vaccination

Svar: Ansvaret för dessa frågor åvilar i första hand landstinget.

Utifrån vårdssynpunkt

Det är inte självklart vem som ska göra vad och hur det ska göras. Belys hur ni ser på ert utökade arbete i relation till

- Vilka behandlingar som måste erbjudas?

Svar: Underhållsbehandling för opiatberoende. Vidare ska övriga typer av behandlingar kunna erbjudas vid behov och efter individuella bedömningar.

- Vilka frivilligorganisationer som ev. ska delta i försöket. På vilket sätt ska arbetet i så fall utföras?

Svar: Convictus, som är en ideellt, politiskt och religiöst obunden förening som arbetar med hemlöshet, missbruk och hälsa. Förvaltningen samarbetar redan idag med Convictus genom Bryggan/Vantör som är en kontaktplats för hemlösa i Högdalens Centrum. Andra frivilliga organisationer kan bli aktuellt som komplement till kommande huvudman.

- Sprutbyte kan innebära att heroinmissbrukare kommer att dela sprutor trots att de har tillgång till rena. Det är en vårdkedja av insatser som behövs för att fånga upp narkomaner. Vilka är era erfarenheter av detta?

-

Svar: Sprutbyte i sig är ingen lösning på narkotikaproblematiken utan kan i första hand bli ett sätt att stoppa smittspridning. Det är viktigt att det finns en vårdkedja dvs. samverkan mellan olika myndigheter såsom landsting, kommun och kriminalvård för personer som missbrukar narkotika. Det är också viktigt att komma in på ett tidigt stadium då motivation till förändring fortfarande finns hos missbrukaren.

- På vilket sätt ska motivationsarbetet utföras?

Svar: Metoden Motiverade samtal (MI) har visat sig vara framgångsrik och kan med fördel användas vid en verksamhet med sprututbyte. Information och rådgivning rörande smittspridning av infektionssjukdomar hos personer som injicerar narkotika är betydelsefullt och kan också tjäna som motivation till förändring.

- Vilka blir de kostnader som uppstår?

Svar: Verksamheten kommer naturligtvis att kosta pengar både i form av personal, lokaler och övriga kostnader knutna till verksamheten. I dagsläget är det dock omöjligt att förutse hur stora kostnaderna blir. Först när ett konkret förslag finns kan förvaltningen ha någon uppfattning om storleken.

- Aktiva insatser för injektionsnarkomaner kan ske utan sprututbyte. Staden har tillsammans med landstingen bra samarbete exempelvis på beroendemottagningarna som genomför tester och arbetar med att motivera till behandling och vård för att bli drogfria. Hur kan detta samarbete utvecklas oavsett om sprutbytesförsök genomförs eller ej?

Svar: Förvaltningen anser att samarbetet mellan Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning och landstinget redan idag fungerar bra på den lokala beroendemottagningen.

Kompletterande uppgifter

Hur ska redan etablerade verksamheter kunna involveras i ett eventuellt försök med sprutbyte? Vilken ökad arbetsinsats innebär det för

- Infektionssjukvården och/ beroendevården

- Sociala/ kurativa tjänster
- Allmän sjukvård
- Hur ska prioriteringar göras mot andra verksamheter för att rymma nya uppgifter?
-

Svar: Eventuellt kan en sprutbytesverksamhet innebära ökade arbetsuppgifter för socialtjänstens personal inom den integrerade beroendevården. Även för kommunens uppsökare kan det innebära en ökad arbetsbelastning. Förvaltningen anser att det i första hand är en politisk fråga att prioritera mellan olika verksamheter.

Vetenskaplig utvärdering

Förslag på aspekter som behöver följas upp ytterligare och som behöver beaktas i ett eventuellt försök med sprutbyte

- Mål för försöksverksamheten
- Statistik om antalet sprutor och nålar som lämnas ut och återlämnas/besökare m.m.
- Uppföljning från Kriminalvård, polis andra berörda grupper och organisationer
- Genom registreringen som görs av besök ges underlag för uppföljning av nyrekrytering till missbruk

Svar: Förvaltningen har uppfattat att målet för försöksverksamheten är en minskad smittspridning. Det finns otydligheter hur den vetenskapliga utvärderingen ska gå till. I övrigt har förvaltningen inga synpunkter i dagsläget.

Kommunikation och information

- Hur kommuniceras ett sprutbytesförsök?
- Vilken del av staden ska i så fall vara värd för sprutbytesverksamheten?
- Samråd/samarbete med övriga kommuner i Stockholms län
- Samarbete mellan landstinget och Stockholms stad
- Information till besökarna/allmänheten
- Om/när problem med verksamheten uppstår, vem eller vilka ansvarar för att kommunicera med invånarna om det som uppstår?

Svar: Information om försöksverksamheten sker bl.a. genom sjukvården, frivilligorganisationer, socialtjänstens uppsökare samt övriga myndigheter. Verksamheten bör ligga centralt i Stockholm förslagsvis i City eller på Södermalm. Ett samarbete med kranskommunerna är naturligtvis viktigt eftersom målgruppen rör sig över stora geografiska ytor. Det är kommande huvudman för

försöksverksamheten som har ansvar för kommunikation såväl med besökare som med allmänhet.

Övriga frågor

Finns det övriga frågor som eventuellt har missats och som behöver belysas ytterligare

- Kriminalitet vid lokalen?
- Det föreslås från landstinget att enbart erbjuda ett ställe där sprutor kan bytas, Belys risken att det blir en mötesplats.
- När klienten byter sprutor kommer de i kontakt med andra missbrukare vilket kan innebära att det är svårt att komma ur beroendet. Vilka risker finns med detta?
- Finns det en risk att möjligheten att byta använda mot nya sprutor uppmuntrar eller gör det lättare att fortsätta missbruket
- Hantering av minderåriga missbrukare? Idag finns exempelvis Maria Ungdom som har en specialiserad ungdomsmottagning som fokuserar på STI/hivprevention.
- Vem ansvarar för att avgöra om försök ska avbrytas på grund av ev. problem?

Svar: Eftersom sprututbytesverksamhet finns på andra platser t.ex. Malmö och Lund borde ett erfarenhetsutbyte kunna ske med dessa verksamheter.

Förvaltningen ser risker att lokalen och området runt omkring kan bli en mötesplats där även kriminalitet i olika former kan förekomma. Därför är det viktigt att verksamheten begränsas vad gäller lokal samt sköts professionellt och i ordnade former. Förvaltningen är av den uppfattningen att Maria ungdom och deras ungdomsmottagning också fortsättningsvis ska inrikta sig på unga människor. Ett av de uppsatta kriterierna för en försöksverksamhet är dessutom en åldersgräns på 20 år.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom individ- och familjeomsorgen.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen anser att remissunderlaget är otydligt och svårförståeligt. Det förutsätter även att man på egen hand hittar information för att förstå frågorna.

Merparten av frågeställningarna rör områden som landstinget ansvarar för och är därför svåra att svara på innan ett konkret förslag på hur försöksverksamheten ska

se ut föreligger. Det är i dagsläget inte möjligt att utifrån underlaget veta på vilket sätt som staden ska medverka i verksamheten. Som tidigare nämnts anser förvaltningen att det är viktigt att en försöksverksamhet sker i ordnade former och där frivilligorganisationerna kan utgöra ett komplement.

Beslutet att inleda en försöksverksamhet med sprutbyte har beslutats utifrån målet att minska spridning av sjukdomar bland intravenösa missbrukare. I inbjudan och i remissen efterfrågas svar på frågor kring motivation och behandling av dessa personer. Det är viktigt att huvudmannen avgränsar de olika verksamheterna från varandra och att de bedrivs i olika lokaler då de har olika målsättning. Kommunen/förvaltningen kan bidra med information om sina verksamheter till personer som besöker sprutbytesverksamheten men förvaltningen anser inte att någon gemensam ansökan till Socialstyrelsen ska göras då sprutbyte är en ensidig fråga för landstinget utifrån det uppsatta målet.

Bilagor

1. Remisshandlingar från kommunstyrelsen.